

UIT ENKELE OUDE ARCHIEVEN...

Toen John van Gompel eens de oude stadsarchieven van Blankenberge doorsnuisterde, kwam hij tot de volgende ontdekking:

De Blankenbergse stadsrekening vertoont sedert de 15de eeuw regelmatig uitgaven voor de viering van vastenavond, waarbij telkens een bruinvis geschonken werd aan de stad Brugge: vb in 1424 (!)

"Betaelt van 1 meerzwine (=bruinvis) dat ghepresenteert was de stede van Brugghe, upte grote vastenavont, ghelyc dat wy ghecostumeerd zyn."

Een dergelijke vermelding is praktisch elk jaar in de onkosten terug te vinden.

Verder nog deze gegevens:

11-IX-1880 werd een steur (Acipenser sturio) gevangen door Blankenbergse vissers: 2,55 m lang, 160 kg zwaar, waarvan de kop 45 kg woog.

8-X-1887 werd een haai gevangen door Blankenbergse vissers: 2,35 m lang en 160 kg zwaar.

In de 2de helft van de 19de eeuw werd een walvis opgemerkt voor Blankenberge: men zag zijn fontein spuiten. Enkelde vissers staken met hun sloepen in zee, en er werd met een geweer op het dier geschoten, dat evenwel kan ontsnappen.

Wellicht zou het de moeite zijn als ook eens in de archieven van andere kustgemeenten zou geplezen worden naar dergelijke gegevens.

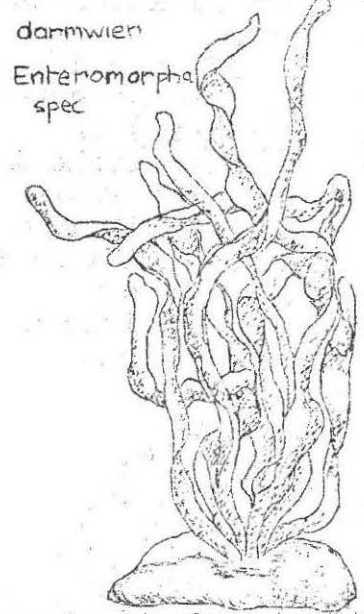
67442

VONDSTEN VAN OBRASTODERMA GLAUCUM (BRUGIERE)

Rond het jaar 1965 vonden te Zeebrugge als gevolg van de aan de gang zijnde baggerwerken rond de haven grote opspuitingswerken plaats, mede door deze werkzaamheden is in deze periode de zogenaamde "put" binnen het havengebied van Zeebrugge ontstaan. Het zand dat door de zuigers werd bovengehaald werd op de slikken tussen de afvoerkanalen en het Boudewijnkanaal opgespoten. Men spoot echter niet het volledige gedeelte vol; een groot stuk tussen het Boudewijnkanaal en waar momenteel de gebouwen van de zeehaven staan bleef nog slik, alsook een groot gedeelte (+ 150 x 100m) tussen respectievelijk marinhaven en afvoerkanalen bleef open. Dit laatste gedeelte omvatte een waterplas die aan het eb-vloed ritme onttrokken was doordat rondomrand zand was opgespoten.

Oorspronkelijk moeten in dit water nog de meeste zeeorganismen geleefd hebben die we anders ook aantreffen op de open slikgebieden. Ik herinner mij nog goed dat er destijds enorm veel strandkrabben (Carcinus maenas L.) te vinden waren, maar op de lange duur zijn al deze krabben verdwenen als gevolg van de ontzilting van het water.

Persoonlijk heb ik het slik (deze naam gaven we aan gans het gebied) pas goed leren kennen eind '69 begin '70: het water was toen vermoedelijk al goed brak geworden. Rond die tijd troffen we in de plas veel zeesla (Ulva lactuca L.) en darmwier (Enteromorpha spec.) aan, alsook een bepaald soort zeegras dat door heel wat watervogels heel gegeerd was. Langs de waterkant vonden we regelmatig lege kleppen van kokkels (Cerastoderma edule L.) en nonnetjes (Macoma balthica), levend op de groenwieren troffen we in overvloed het brakwater-

darmwier
Enteromorpha
spec

horentje (Peringia ulve- Pennant) aan. Regelmatig vingen we ook een puitaal (Zoarces viviparus L.) en 3-doornige stekelbaarsjes (Gasterosteus aculeatus L.). Wanneer men soms enkele meter in het water ging kon men soms een platvis vliegenvlug naar dieper water zien zwemmen; het waren vaak vrij grote exemplaren die voor zover ik mij herinner nooit oranje vlekken op hun rug hadden, wat dan ook doet vermoeden dat het geen schollen maar wel degelijk botten (Platichthys flesus L.) waren.

Tijdens de zomermaanden daarentegen zat de put vol met grondels: dikkopjes (Pomatoschistus minutus) en/of Brakwatergrondels (Pomatoschistus microps - Krøyer) Vooral het talrijk voorkomen van de puitaal en de bot wijzen erop dat het water reeds sterk ontzilt was; andere vissen die ook langs onze kust leven waren niet in die put terug te vinden. De puitaal verdraagt een ziltingsgraad tot 5‰, terwijl de bot tot bijna zoet water verdraagt.

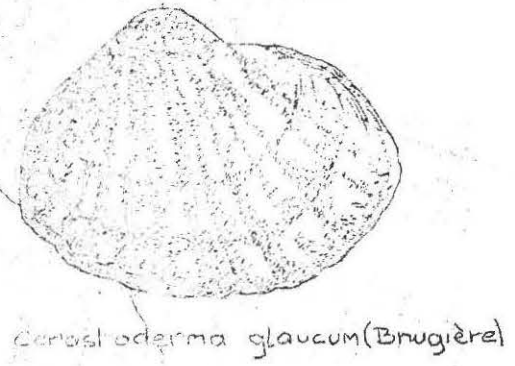
In maart '73 is men begonnen met het leegpompen van de plas; in de loop van april nog van datzelfde jaar werd de put helemaal leeg gemaakt.

We verzamelden toen heel wat mollusken, het merendeel waren kokkels die op de bodem van het meer waren achtergebleven. Uit de slijkbedem groeven we ook veel levende exemplaren van de strandgaper (Mya arenaria L.) en enkele platte slijkgapers (Scrobicularia plana - Da Costa) op. Het voorkomen van deze soorten lijkt onigszins verwonderlijk, blijkbaar kunnen deze dieren zich vrij goed aanpassen aan het veranderende milieu. Bij de drooglegging bleek de put ook talrijk bewoond te zijn door de gewone paling (Anguilla anguilla L.), waarvan sommige exemplaren al een lengte van ± 70 cm bereikt hadden; deze dieren werden dan ook gretig door menig visser gevangen.

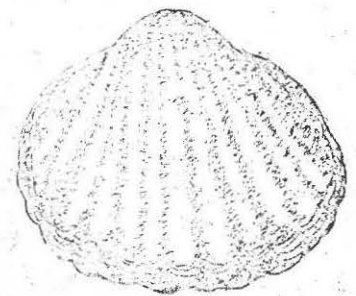
Bij het verzamelen van de kokkels viel mij vooral op dat daar ook eigenaardige, langgerekte exemplaren bijzaten; ik raadpleegde terstond mijn Bob Entrop "Schelpen vinden en herkennen, en merkte op dat het hier om vormvariëteiten van de gewone kokkel moest gaan.

Vroeger besteedde ik nooit erg veel aandacht aan deze kokkels; elke poging om ze te determineren strandde telkens op het probleem bij welke variëteit ze eigenlijk behoorden: Cardium edule var. lamarcki Reeve of Cardium edule L. var. paludosa B.D.D..

De laatste tijd kwamen deze kokkels mij echter meerdere malen onder ogen, met name van de opgespoten terreinen in het Zeebrugse; de aldaar gevonden exemplaren hebben echter duidelijk het voorkomen van fossielen, vermoedelijk van Pleistocene en sporadisch ook exemplaren van Holocene ouderdom. Onlangs verscheen in Basteria ook een artikel gewijd aan de Cardiidae van de Nederlandse stranden; alsook verscheen recentelijk een artikel over Cerastoderma glaucum (Brugière) in de reeks zeebiologische documentatie van de stichting Biologia Maritima. Daar ik nu over wat meer informatie over het voorkomen en de nomenclatuur van de scheid beschikte kwam ik tot het besluit dat de kokkels die ik destijds als vormvariëteiten beschouwde wel degelijk tot de soort Cerastoderma glaucum (Brugière) behoorden. De vormvariëteiten lamarcki en paludosa vallen tegenwoordig onder één soort, namelijk Cerastoderma glaucum (Brugière). Deze soort is te onderscheiden van Cerastoderma edule L. qua vorm door een verlengd achterste gedeelte, waarvan de achterrand vrijwel recht is met zwak ontwikkelde ribben, dit in tegenstelling met Cerastoderma edule L. die geen verlengd achterste gedeelte heeft, waarvan de achterrand gegolfd is en de ribben goed ontwikkeld zijn. Qua biotoop kunnen we zeggen dat Cer. gl. meestal voorkomt in beschutte kustwateren, vooral in brakwater; Cer. ed. daarentegen komt voor in gebieden onderhevig aan eb en vloed.

Cerastoderma glaucum (Brugière)

Cerastoderma edule (L)

Alle kokkels die ik verzamelde waren wel degelijk dode exemplaren; buiten de schelpen die duidelijk tot Cerastoderma glaucum (Brugière) behoorden zaten er ook enkele juveniele exemplaren bij die moeilijker te herkennen zijn als Cer. gl. (afmetingen van de grootste exemplaren: L: 3,50- 4,00 cm ; H: 2,50- 3,00 cm). De ledige schelpen van Cerastoderma edule L. zijn vermoedelijk dieren die al enkele jaren dood waren, dit valt op doordat bij de meeste gewone kokkels de opperhuid grotendeels verdwenen is. Bij exemplaren van Cerastoderma glaucum (Brugière) is de opperhuid nog vrij intact aanwezig. De gewone kokkels neigen daarbij af naar de vorm die leeft in slijkerige bodem; deze vorm wordt gekenmerkt door ongelijkzijdigheid, waarbij de achterrand een min of meer

5

rechte zijde vertoont (maar niet verlengd zoals bij Cer.gl.). Deze kokkels waren dan ook vermoedelijk de oorspronkelijke bewoners van de slikplaten binnen de haven.

Door het feit dat Cerastoderma glaucum (Brugière) de laatste paar jaren dikwijls in de actualiteit is gekomen hebben wij er meer aandacht aan besteed en is het tot ons doorgedrongen dat zij ook recent aan onze Belgische kust werden gevonden. Volgens mij bestaat de mogelijkheid dat zij nog op andere plaatsen aan onze kust kunnen voorkomen, hierbij kunnen we op een rijtje de eventueel geschikte biotopen aflopen: het Zwin, de spuikom van Blankenberge, de spuikom van Oostende, en in de Yzermonding. Waarnemingen zullen echter moeten uitwijzen of Cer.gl. al dan niet op deze plaatsen voorkomt. Eventuele verzamelaars van fossiele exemplaren van Cer.gl. kunnen terecht op de stranden tussen Zeebrugge (vaarten) en Het Zoete; vele honderden exemplaren liggen daar voor het rapen.

Emmanuël Dunoulin

Geraadpleegde literatuur:

Basteria (Tijdschrift van de Nederlandse Malacologische Vereniging) Vol.41, N° 1-4, pp21-32 ; Vol.42, N° 4-6, pp.49-65

Bob Entrop - Schelpen vinden en herkennen

Vita Marina (Zeebiologische documentatie van de Stichting Biologia Marina) - Tweekleppigen, pp.157-162

Max Poll - Poissons Marins (1947)

Hier de toestand van het Slik te Zeebrugge rond het begin van de jaren '70. Momenteel is de toestand erg veranderd, toch kan men zich nog enig idee geven van waar de 'put' moet gelogen hebben.

